

هنر خطاطی افغانستان امروز

مایل هروی

این شاگردان او نیز بعداً شاگردانی در هنر خطاطی پرورش کردند که هر يك كتابها نوشتند و امروز درموزه افغانستان موجود است .

هنر كتاب‌نویسی در افغانستان هر چند سابقه طولانی دارد و اما دورهٔ تجدید آنرا باید از دورهٔ امیر حبیب‌الله خان دانست و امیر عبدالرحمن خان نیز به این هنر عطف و توجه داشته و سید عطا محمدشاه را حمایت کافی می‌کرده است .

در کتابخانه ممتاز که برادر امیر تصدی و اداره و تنظیم آنرا عهده‌دار بود خطاطان زیادی مثل عطا محمدشاه کتابت کرده است که خیلی جالب است . همین‌طور شیخ محمد رضا الواح و تاریخ مزارات غزنه را بخط نستعلیق خفی نگاشته و در کتابخانه نسخ خطی افغانستان حفظ میشود . مرقعی بخط میرزا محمد یعقوب موجود است که خیلی جالب است و میرزا محمد یعقوب شکل ترنج‌سازی و تذهیب و خطوط اسلیمی یاد داشته و در قطعات خود بکار می‌برده است .

ملا فیض محمد هزاره کتاب سراج التواریخ را به فرمایش و دستور امیر حبیب‌الله خان نگاشته است و از خوش‌نویسان افغانستان بشمار میرود ، کلیات شهاب ترشیزی بقلم او در مجموعه اینجانب موجود است که از نگاه هنر خط خیلی جالب است .

خطاطان و خوش‌نویسان زیادی در افغانستان بوده‌اند که نمونهٔ چکیدهٔ قلم و نگارش آنها موجود است و امروز آن خطاطانیکه حیات دارند و قطعات ارزنده می‌نویسند ، آقای استاد و کیلی خطاط هفت‌قلمی کابل است که تمام کارهای هنر خطاطی مطایع افغانستان به عهده اوست و نستعلیق را خیلی صاف و سفا می‌نویسد و در انواع خطوط دست دارد .

در خط نستعلیق و زیبائی و کرسی‌بندی آن جناب آقای سید داود الحسینی که حالا سناتور هستند شهرت کافی دارند همین‌طور در خط نسخ جناب آقای سیدایشان برادرشان دست قوی دارند ، جناب آقای محمد ابراهیم خلیل که شاعر نیز

خوش‌نویسی و زیبائی خط از فنون ظریف و لطیف در شمار آمده و از دیرباز است این هنر زیبا و دل‌انگیز مورد نظر هنردوستان بوده و این هنرمندان از سایه و عظمت ارباب قدرت نیز برخوردار بوده‌اند .

روزگاریکه هنوز چاپ و مطبعه وجود نداشته است بازار خطاطان رونق قابل قدری داشته است . کسانیکه به کتاب و کتابخانه علاقمند بودند خطاطان و خوش‌نویسان را با ارزش و قدردانی خاصی می‌ساختند و ایشان نیز که از هنر خود عظیم برخوردار بودند هنر خود را ارزیابی می‌کردند .

قریباً یکصد و چهل سال پیش شخصی به هرات می‌زیسته است که هنر خط را بشیوهٔ نستعلیق به معراج آن رسانده بود و روش و ملاحظت خط استاد میرعلی هروی و میرعهاد را مراعات میکرد و قطعات خوش او دست بدست می‌گشت و این مرد میر عبدالرحمن الحسینی است که برخی از قطعات او بنام عبدالرحمن الحسینی دستخط شده و رقم یافته است .

تا جائیکه اینجانب را در هنر پرشکوه خطاطی آشنا نیست میر عبدالرحمن را میتوان از پرچم‌دیزان هنر خطاطی در افغانستان در همین صد و چند سال اخیر بحساب آورد ، زیرا چه در سیاه مشق و چه در خط خفی و جلی قلم بر قوت داشته و پنجه سحرانگیز او بیداد می‌کرده است .

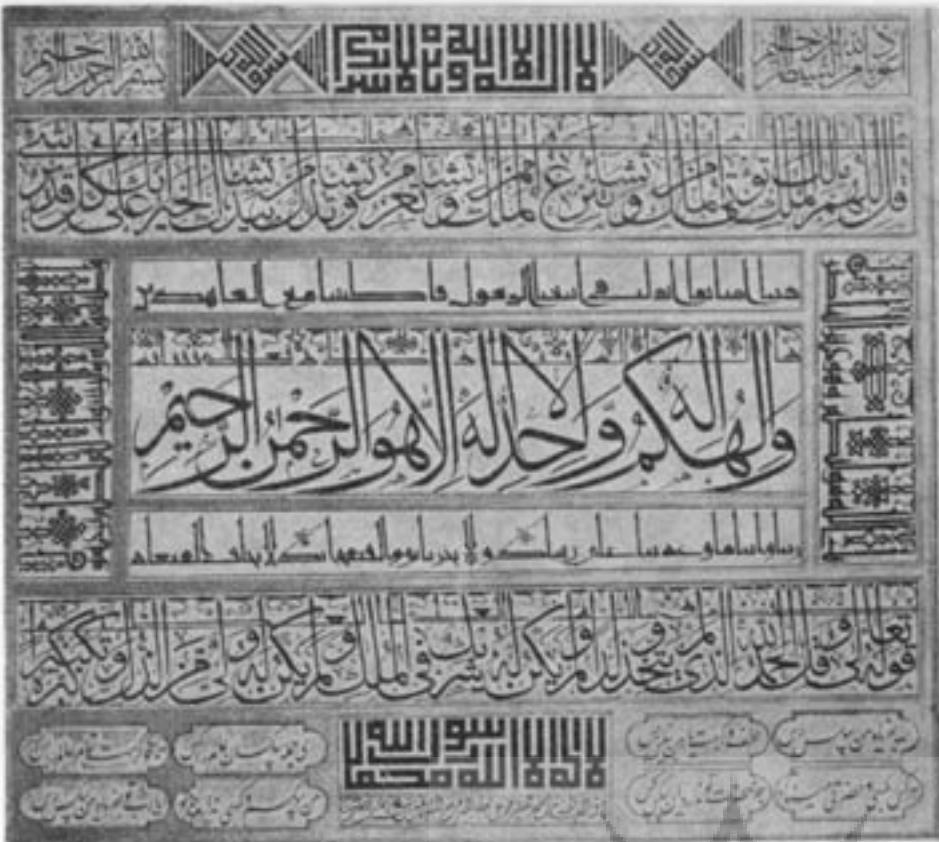
و هر يك از هنرمندانیکه بعد از او عرض وجود کرده‌اند بحق از شیوهٔ او پیروی نموده‌اند .

میر عبدالرحمن در واقع مکتبی در خطاطی باز کرد که کاملاً شیوهٔ خراسان را داشت و این مکتب تا امروز با وجودیکه باشیوهٔ خطاطی هند نیز برخوردار کرده به آنهمه خصوصیات خود را حفظ کرده است .

از شاگردان میر عبدالرحمن هروی باید از خلیفه محمد حسین مشهور به خلیفه و نجف‌علی یاد کرد که هر دو شیوه استاد را دریافته بودند .

محمدعلی عطار (آخند)

نمونه‌ای از خط محمدعلی عطار (آخند)

دوره‌های مختلف تغییر شکل یافته مثل کوفی مشکول و یا کوفی قرن پنجم و کوفی عصر غوریان هرات و غیره فرق نمی‌گذاشته یعنی وقتی که می‌نوشته است از تزد او شیوه‌ها مختلط می‌شده است و مراعات رسم الخط را بخوبی کرده نمی‌توانسته است، شیخ محمدرضا خراسانی که به هرات به محمدعلی مواجه می‌شود این روش را از روی سکه‌ها و برخی کتیبه‌ها به آخند می‌آموزاند.

آخند محمدعلی از چهل سال باین طرف همواره نوشته است. آخند محمدعلی قطعات بزرگ زیادی بخطوط مختلف کتابت کرده است که یکی از آنها همین نمونه است، مرقعاتی نیز آخند ترتیب داده است و از جانبی خطوط او خانه غالب افغانیان را زیب و وزینت بخشیده است.

یک مجموعه خط که انواع خطوط او را میرساند بنام گنجینه خطوط سال ۱۳۴۶ در کابل به اهتمام اینجانب بچاپ رسید، اخیراً از روی شهاب‌الاکابر قاضی قضاعی مستوفی در قرن پنجم کلمات حضرت رسول صلعم را بخط ثلث و نسخ نوشته که خیلی عالیست، آیات قرآنی خط ثلث مسجد جامع هرات همه از وست و هنوز پنجه‌هایش به نوشتن خط جلی قوت دارد. جای خوشی است که هنوز چراغ هنر خط در افغانستان روشن است.

میباشد در خط شکسته نستعلیق سلیقه خاصی دارد. آقایان شیرعلی قانون و میرمحمد ابراهیم‌چای‌فروش نیز خط نستعلیق را خوب می‌نویسند همین‌طور جناب مولوی خسته و میرمحمد عثمان فرزند سید عظامحمدشاه از نستعلیق‌نویسان بخصوص هستند جوان تازه‌دم دیگری بنام محمدحسین دنا سلجوقی نیز در انواع خطوط میتواند خوب بنویسد.

از خطاطان معاصر هرات محمدعلی عطار مشهور به آخند تمام انواع خطوط شناسائی و مهارت دارد.

آخند محمدعلی در سال ۱۳۲۸ قمری در هرات تولد یافته است تعلیمات ابتدائی را در مدارس خانگی بیابان رسانده است او وقتی که نصاب‌الصبيان را میخوانده است قلم مشق را در انگشتان گرفته است، جنگ قلمی درخانه‌شان بوده و از روی آن جنگ می‌نوشته است.

طوری‌که خودش می‌گوید در آغاز بحیث خط را فرا گرفته بود خطوط کوفی را رسم می‌کرده است و خطوط کوفی مسجد جامع هرات و ایوان کارزگاه و خطوط مصلی هرات او را جلب نظر نموده است خطوط کوفی را به تزد ملامحمد صدیق‌نیازی خوانده است و از او مشق گرفته است. در آغاز آخند محمدعلی رسم الخط کوفی را که در